

Verslag

**Sociale Binding als instrument voor
een democratische rechtsstaat**

Deventer

18 maart 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	pag.	2
Aanleiding		2
Zeggenschap in de samenleving		3
Sentimenten in Deventer		3
Aanvullende opmerkingen		4
Van theorie naar de praktijk		5
Conclusies		7
Aandachtspunten		7

Inleiding

Centrum voor Diversiteit en Samenleving (CDS) wil een duurzame dialoog tot stand brengen met de verschillende gemeenschappen in Deventer. Er is aandacht voor het bevorderen van actief burgerschap en het vergroten van actieve participatie in Deventer. Het bundelen van krachten, op zoek gaan naar vormen van sociale binding, het uitwisselen van ervaringen en voorbeelden over sociale uitsluiting en discriminatie maken onderdeel uit van het werk van CDS.

CDS is in januari 2010 opgericht door actieve -, maatschappelijk -, divers samengestelde -, ongeruste en betrokken mensen. CDS heeft een onafhankelijke en een neutrale positie en is daarom goed in staat om de smeerolie te zijn om mensen en (maatschappelijke – culturele – en religieuze) organisaties met en aan elkaar te verbinden. Samen in plaats van alleen! De organisatie heeft als doel: het vergroten en bevorderen van de culturele -, sociale -, maatschappelijke – en economische participatie in de samenleving en de ontwikkeling van (sociale) verbinding tussen mensen, organisaties en groepen uit de samenleving, ongeacht hun sociaal culturele – en religieuze achtergrond. Uitgaan van wat ons bindt en niet van wat ons verwijdt. Kennisuitwisseling, ervaring(en) vanuit de praktijk, kwaliteit en professionaliteit stelt CDS beschikbaar om een samenleving te stimuleren waar kansenongelijkheid wordt bestreden en waarin iedereen op basis van gelijkwaardigheid (binnen de kaders van de democratische rechtsstaat) wilt deelnemen. Een samenleving waarin mensen ongeacht de verschillen met elkaar leven in plaats van naast elkaar. CDS stelt advies en diensten beschikbaar, wil bemiddelen inzake diversiteit – en interculturele vraagstukken in relatie met participatie, sociale binding, dialoog, ontmoeting en emancipatie.

Het werk van CDS kan het beste verwoord worden aan de hand van een gedicht van de bekende Turkse dichter Nazim Hikmet

*Leven is als een boom enkel en vrij,
Broederlijk als een woud,
Dit is ons verlangen.
Laten we elkaar leren kennen,
Het werk vergemakkelijken
Elkaar lief hebben
Want de wereld is van niemand
Maar, van ons allen*

Aanleiding

Met het organiseren van de themabijeenkomst 'Sociale binding als instrument voor een democratische rechtsstaat' wil CDS een eerste stap zetten op weg naar (meer) sociale binding tussen Deventenaren, (vrijwillige en professionele) organisaties en de lokale overheid. CDS wil de smeerolie zijn om duurzame dialoog tot stand te brengen tussen Deventenaren en de verschillende gemeenschappen (plm. 80% verschillende nationaliteiten) in Deventer. Daarbij is er aandacht voor het bevorderen van actief burgerschap en het vergroten van actieve participatie in Deventer. Het bundelen van krachten, op zoek gaan naar vormen van sociale binding, het uitwisselen van ervaringen en voorbeelden over sociale uitsluiting en discriminatie staat bij CDS hoog op de agenda.

Deventenaren, maatschappelijke organisaties en – initiatieven, overheidsinstellingen en geïnteresseerden zijn allemaal uitgenodigd voor deze themabijeenkomst. Ruim 250 uitnodigingen zijn er verstuurd. Rond de 40 deelnemers waren aanwezig. Onder de bezielende leiding van Zeki Arslan (onderwijsdeskundige) zijn de aanwezige deelnemers met elkaar in gesprek gegaan over hoe, wat en waarom sociale binding in Deventer de komende jaren de nodige aandacht vergt. De Deventer wethouder Kolkman, portefeuille van ondermeer werk, inkomen en programma Meedoen, illustreert aan de hand van een sentimentenonderzoek dat in Deventer is uitgevoerd, waarom sociale binding in Deventer van groot belang is. Vervolgens zullen panelleden met de zaal in gesprek gaan over hun (praktijk) ervaringen met sociale binding in Deventer. Een verslag!

Zeggenschap in de samenleving

Staat de verhoudingen tussen mensen in Deventer onder druk en doen de lokale politici en bestuurders het goed in Deventer? Daarnaast vraagt hij zich af of de verschillende gemeenschappen zich hebben gepositioneerd als het gaat om de identiteit en de diversiteit? Met deze vragen zet de dagvoorzitter gelijk de toon. De verwachting is dat de komende tijd veel confrontaties zullen plaatsvinden met elkaar als het gaat om de identiteit. Kunnen verschillende identiteiten (zoals religieus, seksuele geaardheid, sociaal cultureel, etniciteit et cetera) met elkaar samenleven? De kernvraag daarbij is: hoe gaan we met elkaar om? Uit een aantal onderzoeken blijkt ook dat het vooral gaat over zeggenschap. Wie heeft of welke groep heeft straks zeggenschap over de stad, de buurt of zelfs eigen omgeving? Dat zal spanningen opleveren waar de traditionele verhoudingen flink onder druk kan komen te staan. Dat is al merkbaar in de politiek, die behoorlijk versplinterd is. Op zoek gaan naar de identiteit en veranderende demografie, zal politici, bestuurders, maatschappelijke organisaties tot enorme dilemma's kunnen brengen. Nederland is gelukkig een rechtsstaat. De focus ligt echter op de identiteit en op welke wijze kan sociale binding daarin dan het instrument zijn.

Sentimenten in Deventer

Het zoeken naar sociale binding is een continue proces. Gemeente Deventer hecht er veel waarde aan en stimuleert het al jaren. In de jaren 1970 tot 2000 was Nederland een relaxte samenleving waarin iedereen zich behaaglijk voelde. Nu, anno 2018, wordt de samenleving hard wakker geschut. We zijn meer gaan leven naast elkaar in plaats van met elkaar! Men tolereert elkaar, maar men kent elkaar niet meer. Mensen zijn afwachtend om tal van redenen. Laagopgeleiden durven niks terug te zeggen wanneer hoogopgeleiden beargumenteren waarom zij iets vinden. Mensen moeten meer met elkaar praten. Er is sprake van kansenongelijkheid en dat moet bestreden worden, aldus wethouder Kolkman.

Een democratische rechtsstaat is niet de helft plus 1. De mening van een minimale minderheid dient altijd gerespecteerd te worden. Dat is ook verankerd in de universele rechten van de mens dat door bijna alle landen in de wereld is ondertekend. Met elkaar in gesprek gaan leidt niet altijd tot oplossingen maar het zorgt er voor dat men wel weet waarover het gaat. De kracht van argumenteren is dat mensen met elkaar in gesprek gaan en daardoor ontstaat er een goed beeld over wat er in de samenleving speelt. Dat geldt ook voor de gevoelige thema's die onderhuids bij velen spelen. In Deventer bestaat een redelijke gezonde gesprekscultuur waarbij de communicatielijnen kort zijn. Maar het kan altijd beter!

In 2016 heeft onderzoeksbureau Beke in opdracht van de gemeente Deventer onderzoek gedaan naar welke sentimenten er in de stad leven. Dit onderzoek is een eerste foto-opname van de sentimenten op dat moment in Deventer. Wat zijn de verhoudingen tussen jong en oud, rijk en arm, verhoudingen tussen asielzoekers en de Deventer samenleving, de migrant en Nederlanders, overheid en burgers? De vraag daarbij is of sociale binding een belangrijk instrument is om de democratische rechtsstaat goed te laten functioneren. Een rechtsstaat waarin iedereen zich vrij voelt en vrij is om zijn of haar mening te geven. Met elkaar samenleven zonder dat men vervreemd van elkaar. Dat kan op buurt – en wijkniveau. In het najaar vindt er een tweede foto-opname plaats dat een beeld zal moeten schetsen over de ontwikkelingen vanaf het eerste onderzoek. Gemeente Deventer wil in staat zijn om beter in te spelen op sentimenten die er zijn en dat kan het beste om de ontwikkelingen te blijven volgen. Als mensen niet bereid zijn om de sociale binding met elkaar te zoeken dan zet dat de participatiesamenleving behoorlijk onder druk. Gezien de verhoudingen de spanningen en de polarisatie in de samenleving is het van belang om met elkaar na te denken over de basiswaarden van de Nederlandse samenleving.

De politiek vervult een rol over hoe en op welke wijze de verschillen overbrugt kunnen worden, binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat. Daarbij moet ook oog zijn voor de sentimenten die er onderhuids leven. De belangrijke kernwaarde van de rechtsstaat moet daarbij het uitgangspunt zijn: vrijheid, solidariteit en gelijkwaardigheid. Dat is best lastig omdat het politieke landschap behoorlijk aan het versplinteren is. De krachten bundelen is noodzakelijk om sociale binding te organiseren.

Om de ontwikkelingen te duiden wordt met veel belangstelling gekeken naar het tweede sentimentenonderzoek dat in het najaar wordt uitgevoerd. Spelen de sentimenten in 2016 nu nog steeds een rol. Of...zijn de sentimenten weggezaakt en zijn de verhoudingen tussen de verschillende gemeenschappen en de Deventer samenleving verbeterd? In ieder geval vragen de problemen die op buurt -, wijk – en stedelijk niveau aanwezig zijn om en proactieve houding van de gemeente Deventer om met name de basis van een democratische rechtsstaat in tact te houden.

De uitkomsten van het sentimentenonderzoek is aanleiding om nog meer te doen binnen het Meedoen-beleid en het veiligheidsbeleid. Een verbinding tussen beide beleidsterreinen is van belang. Maar de gemeente wilt beginnen bij de ontwikkelingen van de structuur van de samenleving. Welke interventies zijn extra nodig om het meedoen aan de samenleving te stimuleren waarbij de sociale binding centraal staat. Groepen die verschillend denken over een bepaald thema kunnen bij elkaar gebracht worden. Met elkaar om sociale binding te stimuleren. Een verdere verdieplingslag is nog wel nodig.

Aanvullende opmerkingen

Volgens het recente WRR rapport (De val van de middenklasse, 2017) blijkt dat 83% van de Nederlandse inwoners zich niet of nauwelijks betrokken voelen bij de landelijke – en lokale politiek en ook niet bij de overheid. Op welke wijze kan het wantrouwen bij deze mensen worden weggenomen en op welke wijze kan de zeggenschap van deze mensen bevorderd worden?

Van belang is dat achterhaalt wordt waar dat wantrouwen vandaan komt. Men denkt vooral komt doordat mensen zich bezig houden met hun bestaanszekerheid. De aanpak is te neoliberal en te weinig sociaal. Mensen maken zich dus grote zorgen. Niet alleen voor henzelf, ook voor hun kinderen. Het helpt ook niet als burgers weinig mogelijkheden hebben of zien voor inspraak. Ook als het al niet lukt om met een bestuurder van een gemeente in overleg te treden. Vanuit de maatschappelijke betrokkenheid willen aanwezigen een bijdrage leveren om dat wantrouwen tegen te gaan maar hoe kan daar een bijdrage aangeleverd worden als de politiek en overheid steeds meer afstand nemen.

Een vertegenwoordiger van Groen Links maakt zich grote zorgen voor de verslapping die vaak na de gemeenteraadsverkiezingen (21 maart 2018) ontstaat. Beloften in campagnetijd worden veelal na de verkiezingen niet nagekomen. Burgers zijn niet dom en hebben dat goed in de gaten. Van belang is dat er een sociale adviesraad in Deventer wordt ingesteld zodat inspraak vanuit de burger weer mogelijk wordt. Verder is van belang dat er aandacht komt voor de problemen die er in de Deventer samenleving zijn, dat vraagt om een structurele aanpak.

Van theorie naar de praktijk

De voorzitter introduceert de aanwezige panelleden: Rene Bos van het sociale wijkteam Rivierenwijk, Fennie Hoekstra van Vrouwen voor elkaar en Guliz Tomruk Kisi van het Etty Hillesum Centrum.

Het sociale wijkteam merkt weinig van de spanningen maar merkt wel dat in de onderlinge interactie gesproken wordt over wij en zij. De meeste onbehagen die de wijkbewoners hebben, heeft betrekking op een afstandelijke overheid. Ook merk je dat mensen op individueel niveau wel met elkaar in contact treden maar dat in groepsverband die contacten nauwelijks ontstaan. Er is sprake van elkaar vermijden.

Etty Hillesum Centrum registreert discriminatie en racisme in Deventer. Vorig jaar zijn er 30 meldingen binnengekomen, daarvoor waren het gemiddeld 50. Vele meldingen hebben betrekking op arbeidsmarktdiscriminatie en seksuele geaardheid. Binnen de Turkse gemeenschap in Deventer zijn spanningen ondermeer ontstaan na de couppoging in 2016. In dat kader zijn er twijfels of het tot stand brengen van sociale binding onder de Turks Deventer gemeenschap kans van slagen heeft.

Bij Vrouwen voor elkaar is iedereen welkom. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen sociaal -, maatschappelijk -, culturele – en religieuze achtergrond. De deelnemers zijn zeer divers. Vrouwen voor elkaar organiseert educatieve en creatieve activiteiten. De activiteiten sluiten aan op de behoefte van de deelnemende vrouwen zelf. De vrouwen zijn niet direct bezig met het thema sociale binding maar weten al te goed dat er wel degelijk spanningen zijn. Over politiek en religie wordt dan ook niet gesproken.

CDS vult aan door aan het geven dat het zoeken naar verbinding best wel een uitdaging is. Vooral als je de conclusie kan trekken dat ook organisaties – die wat voor elkaar kunnen betekenen – ook niet met elkaar samenwerken. Als onafhankelijke en neutrale organisatie kan CDS de smeeroilje zijn om die verbinding en samenwerking te stimuleren. Zowel op microniveau (mensen) als op macroniveau (organisaties).

Op de vraag of maatschappelijke organisaties wel voldoende doen om sociale binding mogelijk te maken wordt aangegeven dat dit nauwelijks het geval is. Organisaties houden zich vooral bezig met hun eigen werk en hun achterban. In Deventer zijn bijvoorbeeld bijna 200 zorginstellingen actief en die naarstig op zoek zijn naar verbinding en daartoe ook een poging wagen.

Van belang is, wil je tot sociale binding komen dat mensen en ook organisaties nieuwsgierig naar elkaar worden. Soms moet je daarin zelf het initiatief nemen. Het Etty Hillesum Centrum heeft dan ook besloten om naar de organisaties te gaan om elkaar op de eerste plaats te leren kennen en op de tweede plaats na te gaan hoe er samengewerkt kan worden.

Vrouwen voor elkaar geeft aan dat zij zich wel inzetten voor sociale binding maar dat het niet altijd mogelijk is. De meeste organisaties werken met vrijwilligers en dat botst soms met elkaar ondanks efficiëntie vanuit de organisaties juist benadrukt wordt.

Een opmerking van een deelnemer is of in een individualistische samenleving wel sociale binding mogelijk is en zelfs, of mensen daarop zitten te wachten? Mensen houden zich voornamelijk bezig met hun eigen leven. Bij wie ligt dan de verantwoordelijkheid?

Een belangrijk aandachtspunt is uiteraard de publieke sector. In deze sector is onvoldoende sprake van diversiteit. De publieke sector – en daarmee wordt bedoeld: het onderwijs, politie, welzijnswerk et cetera – is onvoldoende een afspiegeling van de samenleving. Mensen herkennen zich er niet in.

Het Etty Hillesum Centrum is dan ook van mening dat daar meer aandacht voor moet komen. In december hebben zij in het kader van arbeidsdiscriminatie een bijeenkomst mede georganiseerd waarvoor ervaringsdeskundigen, maatschappelijke organisaties, werkgevers en overheid zijn uitgenodigd. Uit de bijeenkomst bleek dat de prioriteit en de kracht van de aanpak arbeidsmarkt discriminatie vooral zit in de kleinschaligheid. Etty Hillesum Centrum wil er een vervolg aan geven waarbij de vraag wordt gesteld: waar liggen de kansrijke verbindingen en welke kansrijke verbindingen zijn mogelijk in de aanpak van arbeidsdiscriminatie. Etty Hillesum Centrum werkt overigens outreachend en binnenkort verzorgen zij voorlichting bij de Internationale Schakel klas in Deventer.

Het is overigens niet vreemd dat mensen zich vooral verbinden in groepen waar zij zich prettig bij voelen. Het is herkenbaar en het zorgt voor een veilige omgeving. Toch merk je dat verschillende gemeenschappen in Deventer nieuwsgierig naar anderen zijn. Met die nieuwsgierigheid begint de eerste stap op weg naar sociale binding.

In Deventer is ongeveer 7% Turkstalig. De vraag is of de spanningen die er binnen de Turks Deventer gemeenschap leven wel met elkaar besproken wordt. Het sociale wijkteam hoort het incidenteel. Het werkt verlamd wanneer openlijk over de spanningen wordt gesproken. Het wantrouwen binnen de Turkstalige gemeenschap en die met de Deventer samenleving is dan ook toegenomen.

Een deelnemer geeft aan dat er veel meer aandacht moet komen voor initiatieven die je met elkaar onderneemt in plaats van naast elkaar. Er moet meer geïnvesteerd worden in het samendoen. En dat komt het beste tot zijn recht op de eerste plaats in de eigen omgeving (buurt en wijk) en op de tweede plaats op stedelijk niveau. Burgers vervullen een belangrijke rol bij het stimuleren van sociale binding. Alleen op die manier biedt sociale binding een goede basis om polarisatie tegen te gaan.

Conclusies

- De uitkomsten van het tweede sentimentenonderzoek (najaar 2018) dat door de gemeente Deventer wordt uitgevoerd, geeft een goed beeld over de ontwikkelingen in Deventer met betrekking tot de onderlinge verhoudingen, de (onderhuidse) spanningen en toenemende polarisatie. Is er vooruitgang geboekt sinds de eerste sentimentenonderzoek uit 2016. De uitkomsten zullen worden meegenomen in het programma Meedoen van de gemeente Deventer.
- Mensen leven met elkaar samen in plaats van naast elkaar. Op buurt – en wijkniveau zal sociale binding het beste tot zijn recht komen. Activiteiten om sociale binding tot stand te komen moeten gericht zijn op het samendoen. Geef bewoners het gevoel om weer betrokken te zijn bij hun eigen buurt – of wijk. Stimuleer daarin eigenaarschap.
- De kernwaarden vrijheid, solidariteit, kansengelijkheid en gelijkwaardigheden vormen de uitgangspunten voor een democratische rechtsstaat. Aan de hand van deze kernwaarden zullen de krachten op micro en macro niveau gebundeld moeten worden om sociale binding te stimuleren. Ook in het versplinterde politieke landschap.
- De publieke sector vormt nog lang niet een afspiegeling van de (Deventer) samenleving. Dit vraagt om aandacht zodat mensen zich weer gaan herkennen in de sector.

Aandachtspunten

- Bij de tot stand koming van het tweede sentimentenonderzoek eind 2018 kan CDS betrokken worden. CDS is als neutrale en onafhankelijke organisatie goed in staat om verbindingen te leggen tussen vertegenwoordigers en organisaties van gemeenschappen onderling en die tussen deze gemeenschappen en de Deventer samenleving. CDS wil het cement zijn in de Deventer samenleving en (professionele – en vrijwillige) organisaties om verbindingen te leggen en is goed in staat om de sentimenten in Deventer boven tafel te krijgen. CDS kan met verschillende partners het initiatief nemen voor rondetafelgesprekken en of dialoogbijeenkomsten. De uitkomsten kunnen meegenomen worden in het tweede sentimentenonderzoek.
- CDS wil Deventenaren bij elkaar brengen in het kader van sociale binding. Dat zal op buurt – en wijkniveau plaatsvinden. De kernwaarden vormen het uitgangspunt voor de democratische rechtsstaat en zullen ook besproken worden met de deelnemers. Op deze manier stimuleren we betrokkenheid, verantwoordelijkheid en verbinding tussen burgers op buurt – en wijkniveau. Samen met elkaar! Belangrijk onderdeel is dat burgers weer grip krijgen op hun omgeving en daarin ook eigenaar zijn. CDS zal het instrument zijn om het mogelijk te maken.
- Van belang is dat de publieke sector eens goed in de spiegel kijkt en vervolgens zich afvraagt of zij een goede afspiegeling van de samenleving vormen. Het gaat hierover voor meer kansengelijkheid en diversiteit in de publieke sector. De overheid kan hierin een voorbeeld stellen en het voortouw nemen richting de publieke sector. De gemeente doet er goed aan om in samenwerking met CDS een symposium te organiseren over de diversiteit van de publieke sector in Deventer.

- Van groot belang is dat er in Deventer een sociaal adviesraad wordt opgezet die gemeente informeert over wat er speelt in de samenleving en adviseert over het stimuleren van sociale binding in Deventer. Betrek burgers in de sociaal adviesraad. CDS wilt in samenwerking met de gemeente Deventer het initiatief nemen.